

Отримано: 13 березня 2018 р.

Прорецензовано: 15 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 19 березня 2018 р.

e-mail: vira_rizak@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/1-131-134

Дерев'яно В. І. Автоматизація та актуалізація фразем у чеськомовній публіцистиці. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 1, березень. С. 131–134.

УДК: 821.162.3'37'373.6

Дерев'яно Віра Ігорівна,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА АКТУАЛІЗАЦІЯ ФРАЗЕМ У ЧЕСЬКОМОВНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ

У статті висвітлено проблему процесів автоматизації та актуалізації фразеологічних мовних засобів на матеріалі чеськомовної публіцистики, розглянуто тенденції функціонування фразем, подано та проаналізовано трансформації чеських фразеологізмів.

Ключові слова: фразеологізм, автоматизація, актуалізація, фразеологічні трансформації.

Дерев'яно Вера Игоревна,

Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника, г. Ивано-Франковск

АВТОМАТИЗАЦИЯ И АКТУАЛИЗАЦИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В ЧЕШСКОЯЗЫЧНОЙ ПУБЛИЦИСТИКЕ

В статье освещена проблема процессов автоматизации и актуализации фразеологических языковых средств на материале чешскоязычной публицистики, рассмотрены тенденции функционирования фразем, представленные и проанализированы трансформации чешских фразеологизмов.

Ключевые слова: фразеологизм, автоматизация, актуализация, фразеологические трансформации.

Vira Derevianko,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk

AUTOMATION AND ACTUALIZATION PHRASEOLOGISMS IN CZECH JOURNALISM

The article deals with the problem of automation processes and the actualization of phraseological linguistic means on the basis of Czech journalism, is made the analysis of the latest scientific works of the Czech linguists about the definition of the essence of the concepts of automation and actualization processes, its features, functions and boundaries, is investigated the issue of the correlation between the actualization and automation of the phraseologisms and their influence on phraseological derivation.

On the example of the different-structured phraseologisms are considered the peculiarities of the implementation of heterogeneous actualizations, is given the classification of the transformations of Czech phraseologisms at different levels of the language and is analyzed the tendency of specific phrases to transformations depending on their structural features. The collected practical material, namely 137 examples of actualization of the phraseologisms, is systematized to the general classification of transformations and has been distinguished two of its types: intra-structural and actualization transformations.

The article focuses on the most significant actualization transformations, are investigated the methods of their implementation and the influence on the semiotic-denotative and connotative semantics of the phraseologisms, the dependence of actualization transformations on the context, the functions of transformed phraseologisms and the connection of the unrealized transformations with the level of idiomatic phraseologisms.

Key words: phraseologism, automation, actualization, transformations of phraseologisms.

Фраземи – це інструмент мови, який широко використовується у публіцистиці. Фраземи у тексті можуть функціонувати у двох формах, узуальній та окаянській, тому філологи, зокрема чеські, часто виокремлюють два процеси функціонування фразем: автоматизацію та актуалізацію [1, 5, 7, 8]. Мовознавці автоматизацію трактують як «використання тих мовленнєвих засобів, які належним чином виконують свої комунікативні завдання, перевірені практикою та реалізуються в усталеному ряді прикладів» [1, с. 42]. У розвідці під поняттям «автоматизація» ми розуміємо застосування таких засобів, які є частиною літературної норми, а в комунікаційному акті виступають з мовленнєвої свідомості мовця та адресата як усталений, уніфікований засіб комунікації [4, с. 767].

Тенденції автоматизації призводять до однотипного фразування висловлювань та утворення стереотипності, що виявляється у частій появі структур певних моделей, які використовуються практично механічно у відповідних ситуаціях. Такий спосіб відтворення мовленнєвих засобів полегшує формулювання думок автора, проте з іншого боку, автоматизація не привертає уваги адресата, не надає можливості тексту набувати нових функцій. Автоматизація використовується для визначеної комунікаційної мети, без акцентування уваги на конотативному значенні. Усталеність висловлювань є одним із аспектів чіткості тексту, що полегшує сприйняття та інтерпретацію адресатові. Для кращого розуміння суті актуалізації варто її розглядати разом із валентністю. Кожна лексична одиниця володіє здатністю поєднуватися з певною групою лексем та уникати зв'язку з іншими групами слів. Міра автоматизованості сполучень різна, деякі мають тісний валентний зв'язок (об'ювасі рокој, розм. об'ювák), інші, навпаки, – вільний. Процеси автоматизації пропонують мовцю уже готові вирази для комунікаційного акту та надають філологам змогу формувати узуальну базу мовних засобів на усіх рівнях, а також зберігати її у словниках. Засоби мови автоматизуються на всіх мовних рівнях (граматичному, лексичному, синтаксичному), і, зокрема, ідіоматичні та фразеологічні засоби характеризуються сполученнями усталеними, такими, що відтворюються у «готовій» формі [4, с. 767]. Також можна говорити про стильову автоматизацію мовних засобів, зокрема у публіцистичному стилі, особливо у щоденних новинах.

Як процес, протилежний автоматизації, у розвідці розглядаємо актуалізацію (трансформації), у поняття якої вкладаємо розуміння «індивідуального зображення явищ дійсності з повним використанням індивідуального чи своєрідного вибору мовних засобів. У той час як автоматизація стирає особистість автора, інколи навіть зовсім витісняє, актуалізація, навпаки, підкреслює його «присутність» у тексті. У процесі автоматизації на перший план виходить вираз інтелектуальний, а при актуалізації увиразнюється особистий інтерес автора (авторські інтенції – ВД), а інколи й вирази авторських конотацій» [1, с. 42].

Варто зазначити, що у працях чеських лінгвістів існують різні підходи до тлумачення поняття «актуалізація». До прикладу, Г. Српова розглядає актуалізацію як засоби вираження, що є нестандартними, новими, незвичайними, індивідуальними, незвичними. До цієї групи зараховані втручання у стабільну форму фразем. Окремо авторка виділяє актуалізаційні стилістичні, тобто стилістично марковані одиниці, використані у текстах, непридатних для них стилів [12, с. 17].

Всупереч твердженню, що автоматизація та актуалізація є явищами протилежними, між ними існує тісний взаємозв'язок. Чеський фразеолог М. Чехова говорить про те, що деякі фразеологічні актуалізації настільки узагальнюються, що певною мірою автоматизуються і в результаті утворюються самостійні, не тільки формальні, але й семантичні варіації вихідних фразем. У разі, якщо результат актуалізації вийде в узус, тобто частотність його вживання буде високою, фразем функціонуватиме самостійно, незалежно від вихідної бази. Так актуалізація може стимулювати розвиток фразеологічної деривації, бути її динамічним фактором [2, с. 182].

З іншого боку, використання засобів актуалізації супроводжується своєрідним ризиком, адже використання трансформацій передбачає декодування адресатом не лише формальної структури фразему, але й також семантики, власне на семантиці ґрунтуються авторські задуми, які не завжди читачі трактують правильним способом [6, с. 199].

У нашій розвідці ми розглянемо актуалізаційні процеси (трансформації) на прикладах трьох структурно відмінних фразеологізмів (*zlatá mládež, mít zlaté ruce* та *není všechno zlato, co se třpytí*). Практичний матеріал для дослідження взято з Чеського національного корпусу (*Český národní korpus*), а саме з корпусу публіцистичних текстів *syn2013pub*.

Словник чеської фразеології та ідіоматики подає такі тлумачення фразем: *zlatá mládež* – молоді розпечені люди зі замкнених сімей, які чітко проявляють негативні якості та риси світу багатих, особливо моральні [9, с. 185]; *mít ruce ze zlata/zlaté ruce/zlatý ruce* – (характеристика людини по відношенню до ручної роботи, зазвичай спеціалізованої та складної чи рідкісної) бути надзвичайно та рідкісно спритним, вправним та виконувати своє ремесло впевнено та відмінно [10, с. 699]; *Není všechno zlato, co se třpytí* – (людина з досвідом попереджує іншу людину про її поверхневе та некритичне захоплення ззовні вражаючим майном третьої особи, елегантністю та публічною славою її вчинків, життям) якщо щось зовні привабливе та блискуче, воно не обов'язково мусить бути дійсно добрим, якісним чи просто не розчарувати наші сподівання; воно не є насправді таким добрим, як здається на перший погляд [11, с. 1025].

У розвідці ми взяли за основу класифікацію трансформацій фразеолога Ф. Чермака:

I. Внутрішньоструктурні трансформації

II. Актуалізаційні трансформації

Внутрішньоструктурні трансформації (трансформації фразеологізмів, які належать до одного мовного рівня) поділяємо на міжструктурні та внутрішньоструктурні. Такі трансформації у зібраному практичному матеріалі є нечисленні (результатом таких трансформацій є новий фразем, тому їх варто розглядати у рамках фразеологічної деривації).

У наступному контексті наведено приклад міжструктурної трансформації фразему *zlatá mládež*, схематично трансформацію можна відобразити так: *A-S → přirovnání zlatá mládež → jako zlatá mládež: Místní obyvatelé sami říkali, že ti mladíci jsou v okolí proslulí jako zlatá mládež, se kterou jsou věčně problémy* (Blesk, 20.8.2009).

Прикладом вдалої міжструктурної трансформації фразему *mít zlaté ruce* є номіналізація та утворення трансформованої форми *zlaté ruce* (схематично *V-A-S → A-S*), яка у корпусі *syn2013pub* використовується 93 разів, тоді як її вихідна база тільки 44. *Málokdo u nás má větší talent než ona, a bývalý hráč Jan Kukul dokonce mluví o zlaté ruce* [Magazín DNES, č. 16/2007].

Численними є актуалізаційні трансформації, як зазначає чеський фразеолог Ф. Чермак: «Це такі трансформації, які не міняють ідентичність фразему (мова йде про один і той же фразем), але змінюють – залежно від потреб контексту – його граматичну функцію та форму» [10, с. 1246]. Актуалізаційні трансформації завжди індивідуальні та залежні від контексту. Вони притаманні, якщо це дозволяє аномальність, кожному фраземові зі змінною словоформою якогось із компонентів. Щодо чисельності таких трансформацій, то фраземи того ж типу та структури теоретично мали б мати однакову кількість трансформацій. Але, як демонструє практичний матеріал у зв'язку з індивідуальними особливостями фразем, трансформацій є завжди менше, ніж теоретично це можливо, та у різних кількості для кожного окремого фразему.

Актуалізаційні трансформації, чи, власне, відношення між реалізованими та нереалізованими трансформаціями утворюють основу комплексної функціональної класифікації фразеологізмів.

Основні типи актуалізаційних трансформацій за класифікацією Ф. Чермака:

1. Синтагматичні. Такі трансформації вносять зміни у синтагму фразему, а це комбінація, як мінімум, двох гетерогенних елементів, тобто таких елементів, які походять з двох різних парадигм. Синтагма дана семантичними особливостями своїх елементів, зазвичай і класами своїх парадигм та частиномовною приналежністю [с. 28].

A Контактні

а) субститутивні

Іменниковий компонент *zlato* у першій частині фразему *Není všechno zlato, co se třpytí* тяжіє до субституцій різного роду, на основі семантичної подібності і без неї. Так, коли у статі мова про срібло, автор адаптує фразем до контексту актуалізаційною трансформацією: *Není všechno stříbro, co se třpytí. Za pár dní se chlapi vrátí, celí rozsvícení těmi pospolitými rituály. Ještě za měsíc budeme nacházet stříbrné šupiny, na zemi, v posteli, mezi stránkami knih* [Deníky Bohemia, 16.6.2008]; *...že není všechno drahé kamení, co se třpytí* [Lidové noviny, 9.6.2007]; *...že není všechno Praha, co se třpytí* [Právo, 3.3.2009]; *Jenže není všechno ropa, co se třpytí...* [Deníky Bohemia, 21.6.2008]. Субституція притаманна не тільки іменниковому компоненту *zlato*, але й дієслову *třpytí se*: *Není všechno zlato, co se nádherně blyští* ... [Deníky Bohemia, 14.2.2009]. В уривку субституції *třpytí se* та *blyští se* є семантично близькі (обидва дієслова можна перекласти українською як виблискувати, блищати). Також на матеріалі корпусу *syn2013pub* можна виявити субституції не тільки одночленні, але й заміни цілих частин фразем: *Snad jim dojde, že není všechno zlato, co má značku* [Deníky Moravia, 6.4.2007].

б) адитивні

Частотними виявилися трансформації контактні адитивні, а саме атрибутивні поширення фразем. Такі актуалізаційні зміни фразему *zlatá mládež* схематично можна відобразити як $A-S \rightarrow A-A-S$: *Producent filmu Čestmír Kopecký říká, že česká kinematografie je pragocentrická a že život nejsou jen problémy pražské mládeže* (Respekt, č. 17/2005). Атрибут *pražský* у корпусі публіцистичних текстів syn2013pub є найчастотнішим та зустрічається 16 разів. Деякі препозитивні поширювачі, які, актуалізуючи фразем *zlatá mládež*, конкретизують його значення (*česká* (x8), *místní* (x6), *ruská* (x2), *liberecká* (x1), *brněnská* (x1), *newyorská* (x1), *rumunská* (x1), *rokoková* (x1), *sauđskoarabská* (x1), *římská* (x2), *indická* (x1), *veronská* (x1), *tehdejší* (x3), *současná* (x2), *pařížská* (x1), *americká* (x2), *komunistická* (x3), *mezinárodní* (x1), *buržoazní* (x1), *hollywoodská* (x1), *zahraniční* (x1), *helsinská* (x1), *ruskojazyčná* (x1), *naše* (x7), *budějovická* (x1), *olomoucká* (x1), *galská* (x1), *tamější* (x1), *středověká* (x1), *evropská* (x1), *revoluční* (x2), *německá* (x1), *bohémská* (x1), *Reaganova* (x1), *někdejší* (x1), *nevyužitá* (x1), *nezakotvená* (x1), *dekadentní* (x1), *teheránská* (x1), *další* (x3)), інтенсифікують його значення (*bohatá* (x2), *liná* (x1), *rozmažená* (x2), *žoviální* (x1), *dívoká* (x1), *bujná* (x2), *bezstarostná* (x2), *rozzářená* (x1), *skutečná* (x1)) чи вказують на ідіоматичність (*takzvaná* (x6), *taková ta* (x1)).

Зафіксовані приклади трансформацій більше ніж одним поширювачем ($A-S \rightarrow A-A-A-S$): *Byl jsem klasický případ rozmazlené pražské zlaté mládeže* (Reflex, č. 30/2007). *Pohledný Saša, člen moskevské milionářské zlaté mládeže a vypočítavý byznysmen, se opravdu zdá být oním vysněným princem nebo alespoň jeho moderní verzi* [Hospodářské noviny, 11.7.2008]. У таких випадках подвійного препозитивного поширення один із компонентів повторює, інтенсифікує значення самого фразеологізму, наприклад, семантика атрибутів *rozmažená* та *milionářská* є передбачена у самому значенні фразеологізма *zlatá mládež* і автором дублюється, а поширювачі *pražská* та *moskovská* уже конкретизують денотативне значення.

Найчисельніше поширення фразему *zlatá mládež* чотирьох компонентне, де поширювачі *nevyužitá*, *nezakotvená*, *dekadentní*, *teheránská* конкретизують його значення: *Nevyužitá, nezakotvená a dekadentní teheránská zlatá mládež problematickým způsobem odpovídá na situaci, kterou sama nezavinila* [Britské listy, 26.6.2009].

Тоді як іменниковий фразем *zlatá mládež* жодного разу не поширювався інтерпозитивно, структурно дієслівний фразем *mít zlaté ruce* має декілька таких поширень: *Doktor Barna má našťestí zlaté ruce, jen díky němu jsem mohl hrát semifinále bez bolesti* [Právo, 29.3.2007]; *Byl to studovaný člověk, který měl skutečně zlaté ruce, ze dřeva dokázal vytvořit nádherné věci* [Deníky Moravia, 1.10.2009]; *Hirst má zkrátka zlaté ruce proměňující mršiny v umění, jehož cenu už mnozí jiní umělci považují za zcela nestydatou* [Týden, č. 38/2008].

Відомий колишній чехословацький футболіст Карел Боюкнер, розповідаючи про свої плани, актуалізує фразем *mít zlaté ruce* об'єктивним та обставинним поширенням компонентного складу: *Umím si představit, že bych se podílel na nejruznějších projektech, které by fenoménu fotbal přispěly k ještě větší propagaci,“ přiznal. «Náš národ má totiž nejen zlaté ruce, ale i nohy* [Mladá fronta DNES, 2.2.2005]. *Například brněnští lékaři už nemají jen zlaté ruce, ale i zlaté roboty* [Deníky Moravia, 9.11.2006] — ще один приклад об'єктивного поширення компонента *ruce* зі зміною стверджувальної форми на заперечну.

У заголовку статті фразем *není všechno zlato, co se třpytí* актуалізується обставинним інтерпозитивним поширювачем *americky*: *Není všechno zlato, co se americky třpytí* [Lidové noviny, 20.6.2009]. Дієслівний компонент *třpytí se* на матеріалі корпусу syn2013pub поширюється декілька разів: *...co se v kyberprostoru třpytí* [Hospodářské noviny, 27.3.2007]; *... co se mezi telefony třpytí* [Hospodářské noviny, 27.2.2007]; *... co se ve zdravotnictví třpytí* [Deníky Bohemia, 22. 5. 2006]; *... co se teď zdánlivě třpytí* [Právo, 6. 4. 2005]; *jakkoli mocně se to “třpytí”* [Reflex, č. 16/2009]; *... co se olympiádou třpytí* [Deníky Bohemia, 2. 4. 2008]. Також знайдено випадки поширення об'єктивного: в інверсійній структурі компонент *zlato* займає постпозитивну позицію разом з поширювачем *diamant*, таким чином інтенсифікуючи сигніфікативно-денотативні семи: *Ani tady ale není všechno, co se třpytí, zlato nebo diamant* [Právo, 14.12.2007]!

Протилежними до актуалізаційних трансформацій поширеннями є трансформації, які редукують компонент/компоненти фразем. Наприклад, фразем *Není všechno zlato, co se třpytí* у текстах корпусу syn2013pub чотири рази використовується з редукцією його другої частини й усі чотири рази у заголовках статей: *Není všechno zlato... Zvenku vypadá auto atraktivně – nadčasový vzhled, který konstruktéři 306 nadělili v roce 1993 – je ještě vylepšen třeba čirými světlomety (facelift 1997)* [Mladá fronta DNES, 11.4.2007]. Повного усичення першої частини фразему *není všechno zlato, co se třpytí* на матеріалі корпусу не знайдено, проте варіант з частковим усиченням першої частини та морфологічними трансформаціями іменника *zlato* використано у цьому уривку: *Tím nejkrásnějším dárkem není nic, co se třpytí zlatem, je to úsměv, láska, pohazení, nad takový dárek žádný není* [Deníky Bohemia, 14.2.2006].

До інверсійних актуалізацій належать такі перифрази фразему *Není všechno zlato, co se třpytí*, у яких автори змінюють його структуру, зокрема перифразують дієслівне заперечення: *Nápis je ovšem vyveden v černé, bílé a zlaté barvě, to aby prý bylo jasné, že nic nelze brát černobíle a že ne všechno, co se třpytí, bývá zlato* [Jihlavské listy, 24.1.2006]; *Jenže ne všechno, co se třpytí, je zlato, a to platí také o pizzeriích a typických italských restauracích* [Hospodářské noviny, 7.4.2005]; *Nezapomeňte však, že ne všechno je zlato, co se třpytí* [Hospodářské noviny, 21.7.2006]. Деякі інверсійні актуалізаційні трансформації можуть глибинно змінювати структуру фразему та комбінуватися з іншими квалітативними трансформаціями: в уривку *Drogy mě úplně zničily, jak fyzicky, tak především psychicky. Dnes vím, že drogy jsou jen náhražka; pozlátko co se třpytí, ale skutečně zlato je jinde* [Mladá fronta DNES, 20.3.2007] окрім зміни усталеного порядку частин фразему *Není všechno zlato, co se třpytí*, фразем поширено новими компонентами *pozlátko*, *skutečně* та *jinde*, а також замінено заперечну форму дієслова на стверджувальну.

Щодо актуалізаційних трансформацій морфологічних, для фразему *mít zlaté ruce* характерною є третя особа однини та множини (*má/mají zlaté ruce*), значно рідше – перша особа однини та множини чи друга множини, форм другої особи однини не зафіксовано. Фразем реалізується у минулому та теперішньому часі, форми майбутнього часу не знайдені. Усі випадки використання фразему вжиті у дійсному способі та один випадок в умовному: *Dokazují tím, že jsou dobří, protože mají velké množství pacientů. Ke stomatologovi, který by jezdil Trabantem by tam asi nikdo nešel, byr' by měl zlaté ruce* [Deníky Bohemia, 7.11.2008].

Фразем *Není všechno zlato, co se třpytí*, як було уже зазначено, часто морфологічно трансформується у комбінації з іншими актуалізаційними трансформаціями або з використанням тільки морфологічних змін. Так у реченні: *Ze zprávy předsedy SUCH Františka Ryšavého na valné hromadě vyplynulo, že není všechno zlaté, co se třpytí* [Deníky Bohemia, 1.7.2006] зображена

морфологічна субституція іменника *zlato* та прикметника *zlaté*. У цьому уривку використано орудний відмінок іменника *zlato* замість усталеного знахідного: *Není ale zlatem všechno, co se třpytí* [Právo, 25.8.2009]. Щодо граматичної категорії часу, то усі знайдені приклади фразему *Není všechno zlato, co se třpytí* використані у теперішньому часі, тільки один автор вводить фразем у контекст у минулому часі: *V Pardubicích však nebylo všechno zlato, co se třpytí* [Deníky Moravia, 6.5.2009].

Незважаючи на відсутність застережень лінгвістів щодо розуміння фразем як структур, які не творяться зашораз у мовленні, а використовуються як усталені, уже готові одиниці, аналіз практичного матеріалу показує, що поряд із процесами автоматизації фраземи активно функціонують в актуалізованих формах. Практичні підрахунки показують, що фразеологізм *zlatá mládež* у корпусі використовується 358 разів, з них в актуалізованій формі – 137, фразем *mít zlaté ruce* знайдено 51 раз в узуальній формі та 101 випадок актуалізацій (з них 93 випадки номіналізації), фразем *není všechno zlato, co se třpytí* використано 134 рази загалом, з них – 25 актуалізованих форм. Як бачимо, автори статей автоматизують мовні засоби, використовуючи усталені, загальноприйняті форми фразем (сумарно 543 випадки використання автоматизованих форм фразем), та ламаючи мовні кліше, застосовуючи різного роду трансформації (сумарно 263 приклади трансформованих форм фразем).

У корпусі *syn2013pub* не було актуалізацій фразем *zlatá mládež* та *mít zlaté ruce* редуційних (опущення компонента/компонентів фразем), тільки більш компонентний фразем *není všechno zlato, co se třpytí* актуалізовувався редуційними трансформаціями. Це також стосується інверсійних трансформацій (теоретично *mládež zlatá* чи *mít ruce zlaté*), до фразем *zlatá mládež* та *mít zlaté ruce* вони не застосовувалися. Актуалізацій дистанційними трансформаціями жодного з фразем на матеріалі корпусу не було знайдено (дистанційне розміщення компонента/компонентів фразему у тексті). Найчастотнішими трансформаціями для фразему *zlatá mládež* є атрибутивні поширення (97 прикладів), *mít zlaté ruce* – номіналізація (93 приклади). А структурно найчисельніший фразем *není všechno zlato, co se třpytí* у співвідношенні теоретично можливих трансформацій та реалізованих вказує на високий рівень ідіоматичності та автоматизацію його використання.

Отже, розглянуті у розвідці приклади трансформацій фразем у зіставленні з автоматизацією фразеологічних мовних засобів демонструють сучасні тенденції функціонування та становлення фразем у чеськомовній публіцистиці.

Література:

1. Bečka, J. V. Česká stylistika. Praha: Academia, 1992,–467 s.
2. Čechová, M. Dynamika frazeologie. NŘ č. 69, 1986, S. 178-186.
3. Čermak, F. Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Praha: Karolinum, 2007,–718 s.
4. Grepl, Miroslav a kol. (1995): Příruční mluvnice češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.–799 s.
5. Jaklová, A. Humor v české žurnalistice. In Stylistyka IX. Polsko, Opole: 2000, S. 167-179.
6. Jodas, J. K aktualizaci frazeologismů v současné české publicistice. In Frazeológia vo vzdelávaní, vede a kultúre. Nitra: VŠP, 1993, S. 194-200.
7. Junková, B. Parémie v současných psaných publicistických textech. In Parémie národů slovanských II. Ostrava: OU, 2005, S. 54-63.
8. Míňářová, E. Informativní a persvazivní funkce jako konstituující faktor projevu. Funkční styl publicistický. In Čechová, M., aj. Současná česká stylistika. Praha: ISV, 2003, S. 206-244.
9. Slovník české frazeologie a idiomatiky 2. Výrazy neslovesné. František Čermak a kol., Praha: Leda, 2009,–552 s.
10. Slovník české frazeologie a idiomatiky 3. Výrazy slovesné. František Čermak a kol., Praha: Leda, 2009,–1248 s.
11. Slovník české frazeologie a idiomatiky. Výrazy větné. František Čermak a kol., Praha: Leda, 2009,–1267 s.
12. Srpová, H. K aktualizaci a automatizaci v současné psané publicistice. Ostrava: OU, 1998,–168 s.